

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
дисертації **Маляренка Костянтина Олександровича**
«Суспільно-географічне дослідження економічного потенціалу регіону»,
яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 – Природничі науки
за спеціальністю 106 – Географія

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи. У процесі роботи над дисертаційним дослідженням на тему «Суспільно-географічне дослідження економічного потенціалу регіону» аспірант Маляренко Костянтин Олександрович сумлінно виконав індивідуальний навчальний та індивідуальний план наукової роботи. За період навчання в аспірантурі здобувач продемонстрував хороший рівень теоретичної підготовки, здатність до самостійної науково-дослідної роботи, критичного аналізу наукових джерел, узагальнення та інтерпретації отриманих результатів. Під час виконання дисертаційного дослідження Маляренко Костянтин Олександрович оволодів компетентностями, необхідними для проведення самостійних досліджень у галузі суспільної географії, регіоналістики та просторового розвитку. Здобувач продемонстрував здатність застосовувати сучасні теоретико-методологічні підходи до дослідження економічного потенціалу регіону, використовувати статистичні, картографічні, порівняльно-географічні методи, методи інтегрального оцінювання, кластерного аналізу, SWOT-аналізу та кейс-стаді, а також здійснювати комплексний аналіз просторових соціально-економічних процесів в умовах воєнних трансформацій. Результати дослідження систематично обговорювалися на семінарах кафедри, а також апробувалися на низці міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, а основні положення дисертації висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження є актуальною та своєчасною з огляду на необхідність наукового осмислення ролі економічного потенціалу регіонів України у забезпеченні

регіонального розвитку, підвищенні конкурентоспроможності територій, досягненні цілей сталого розвитку та формуванні засад повоєнного відновлення України. Повномасштабна війна спричинила суттєві трансформації економічного простору держави, посилила міжрегіональні диспропорції, змінила галузеву структуру економіки та просторову організацію господарства, що зумовило необхідність переосмислення підходів до дослідження та оцінювання економічного потенціалу регіонів.

Особливого значення набуває дослідження економічного потенціалу Харківської області, яка до початку повномасштабного вторгнення належала до провідних індустріально-інноваційних регіонів України, а в умовах війни зазнала значних людських, виробничих та інфраструктурних втрат. Водночас регіон зберігає вагомі конкурентні переваги та залишається одним із ключових центрів економічної активності держави, що обумовлює необхідність визначення особливостей трансформації його економічного потенціалу та обґрунтування стратегічних напрямів його ефективного використання в умовах відновлення. Результати дослідження мають важливе наукове та практичне значення для формування регіональної політики, стратегічного планування та реалізації заходів післявоєнного відновлення територій України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення структурно-динамічних та просторово-часових особливостей економічного потенціалу регіону на основі теоретико-методичних засад суспільної географії.

Для досягнення мети було визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретико-методичні особливості суспільно-географічного дослідження економічного потенціалу та узагальнити поняттєво-термінологічний апарат сучасного дослідження.
2. Визначити місце економічного потенціалу в структурі інтегрального потенціалу території, розкрити його складові та обґрунтувати суспільно-географічні засади дослідження економічного потенціалу регіону як чинника сталого регіонального розвитку.

3. Обґрунтувати методикау суспільно-географічного дослідження економічного потенціалу регіону в умовах обмеженого доступу до статистичних даних.

4. Дослідити суспільно-географічні передумови формування та особливості економічного потенціалу Харківської області до початку повномасштабної війни (станом на 2021 рік).

5. Проаналізувати особливості трансформації економічного потенціалу регіонів України після повномасштабного вторгнення та в контексті повоєнного відновлення.

6. Виявити особливості трансформації економічного потенціалу Харківської області після повномасштабного вторгнення та в контексті повоєнного відновлення.

7. Здійснити суспільно-географічний аналіз внутрішньорегіональних відмінностей економічного потенціалу Харківської області та визначити роль партисипації у розвитку територіальних громад.

8. На прикладі Краснокутської територіальної громади дослідити особливості формування та використання економічного потенціалу, а також обґрунтувати напрями удосконалення місцевої політики щодо його ефективного використання.

9. Обґрунтувати напрями ефективного використання економічного потенціалу Харківської області як основи регіонального розвитку та повоєнного відновлення.

Об'єкт дослідження – економічний потенціал регіону як суспільно-географічна категорія. **Предмет дослідження** – суспільно-географічні особливості формування, функціонування, просторової організації та трансформації економічного потенціалу регіону в сучасних умовах (на прикладі Харківської області).

Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі суспільної географії, регіональної економіки, регіоналістики та просторового розвитку. Суспільно-географічний базис дослідження сформовано на основі праць українських

вчених: М. Барановського, І. Гукалової, С. Запотоцького, К. Кравченко, К. Мезенцева, Л. Немець, К. Немця, Н. Провотар, І. Пилипенка, Г. Підгрушного, К. Сегіди, О. Топчієва та інших. Концептуальною основою дисертації є суспільно-географічний підхід, відповідно до якого економічний потенціал регіону розглядається як територіально організована система взаємодії природно-ресурсних, людських, виробничих, фінансових, інституційних, інноваційних та інфраструктурних компонентів, що забезпечують можливості розвитку території, її конкурентоспроможність, стійкість та адаптивність в умовах сучасних суспільно-економічних трансформацій.

Методи дослідження. У ході дослідження економічного потенціалу регіону з позицій суспільної географії використано загальнонаукові та конкретно-наукові методи дослідження. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу (для узагальнення теоретичних підходів до дослідження економічного потенціалу регіону, його складових та чинників формування), наукового опису та спостереження (для характеристики сучасного стану економічного потенціалу регіонів України та особливостей його трансформації в умовах війни), систематизації (для впорядкування складових економічного потенціалу, чинників його формування та напрямів реалізації), формалізації (для побудови структурно-логічних моделей економічного потенціалу регіону та його складових), ретроспективного аналізу (для дослідження еволюції наукових підходів до трактування економічного потенціалу та аналізу передумов його формування). Для оцінювання сучасного стану та тенденцій розвитку економічного потенціалу використано статистичні методи (для обробки та аналізу соціально-економічних показників розвитку регіонів і територіальних громад), кластерний аналіз (для групування територіальних громад Харківської області за рівнем розвитку та особливостями реалізації економічного потенціалу, виявлення просторових відмінностей між громадами та визначення груп територій зі схожими соціально-економічними характеристиками), порівняльно-географічний метод (для виявлення регіональних відмінностей у рівні розвитку економічного потенціалу та особливостей його реалізації), картографічний метод (для просторової візуалізації територіальних

особливостей економічного потенціалу в розрізі громад Харківської області), метод case study (кейс-стаді) (для поглибленого дослідження економічного потенціалу Краснокутської територіальної громади), SWOT-аналіз (для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз розвитку регіону та територіальних громад в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення).

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Харківській області, аналітичні матеріали Харківської обласної військової адміністрації, стратегії розвитку територіальних громад, паспорти громад, звіти про виконання місцевих бюджетів, а також результати моніторингу фінансової спроможності територіальних громад України. У роботі використано дані порталу «Фінансова спроможність громад», Dashboard фінансового ресурсу місцевих бюджетів, Інтерактивної податкової карти України, що дозволяють здійснювати аналіз податкових надходжень, бюджетних ресурсів та фінансової стійкості територій в умовах обмеженого доступу до традиційної статистичної інформації в період воєнного стану.

3. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертація є самостійною завершеною роботою автора, в якій викладено результати власних досліджень, визначено структурно-динамічні та просторово-часові особливості економічного потенціалу регіону на основі теоретико-методичних засад суспільної географії.

Наукова новизна одержаних результатів:

Вперше:

- здійснено групування територіальних громад Харківської області за особливостями використання економічного потенціалу на основі інтегральної оцінки соціально-економічних показників та кластерного аналізу;
- проведено суспільно-географічне дослідження Краснокутської територіальної громади, за результатами якого виявлено особливості формування, використання та розвитку економічного потенціалу громади в умовах децентралізації та воєнних викликів;

- обґрунтовано напрями удосконалення місцевої політики розвитку Краснокутської територіальної громади як приклад імплементації результатів суспільно-географічного дослідження в регіональне та місцеве планування та управління.

Удосконалено:

- суспільно-географічний підхід до дослідження економічного потенціалу регіону за рахунок розгляду економічного потенціалу як територіально організованої системи взаємопов'язаних ресурсів, умов, чинників та можливостей розвитку, що формуються під впливом природних, демографічних, виробничих, інституційних процесів;

- структурно-функціональну модель економічного потенціалу регіону за рахунок урахування структурно-інституційної складової, ключових результатів реалізації та соціально-економічних ефектів;

- методичні засади суспільно-географічного дослідження економічного потенціалу регіону в сучасних умовах.

Набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо ролі економічного потенціалу як основи регіонального розвитку з позиції суспільної географії;

- особливості трансформації економічного потенціалу Харківської області в сучасних умовах для встановлення основних змін ресурсної бази, галузевої структури, територіальних диспропорцій у контексті загальноукраїнських тенденцій регіонального розвитку;

- рекомендації щодо напрямів використання економічного потенціалу Харківської області на основі результатів проведеного суспільно-географічного дослідження, зокрема SWOT-аналізу.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які виносяться на захист. Дисертаційна робота є самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому автором здійснено комплексний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових підходів до дослідження економічного потенціалу регіону, узагальнено поняттєво-термінологічний апарат, обґрунтовано теоретико-методичні засади його суспільно-географічного

дослідження. Проведено суспільно-географічний аналіз економічного потенціалу Харківської області, виявлено особливості його формування, просторової організації та трансформації в умовах повномасштабної війни, визначено внутрішньорегіональні відмінності економічного потенціалу в розрізі територіальних громад, здійснено їх групування на основі інтегральної оцінки соціально-економічних показників і кластерного аналізу. Особливу увагу приділено дослідженню ролі партисипативного врядування у розвитку територіальних громад та аналізу особливостей реалізації економічного потенціалу Краснокутської селищної територіальної громади.

Достовірність одержаних результатів забезпечується використанням сучасних теоретико-методологічних підходів суспільної географії, застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а також широкої інформаційної бази. У роботі використано офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Харківській області, дані Державної податкової служби України, матеріали Харківської обласної військової адміністрації, звітність територіальних громад, відкриті державні реєстри, ресурси порталу «Фінансова спроможність громад», Dashboard фінансового ресурсу місцевих бюджетів, Інтерактивної податкової карти України, стратегічні документи розвитку територій, а також результати власних авторських узагальнень і розрахунків. Отримані результати є логічно обґрунтованими, взаємопов'язаними та достатньою мірою підтверджують сформульовані в дисертації наукові положення, висновки й практичні рекомендації.

5. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у подальшому розвитку теоретичних засад суспільно-географічного дослідження економічного потенціалу регіону та підходів до його розгляду як територіально організованої системи взаємопов'язаних ресурсів, умов, чинників і можливостей розвитку. У дисертації удосконалено суспільно-географічний підхід до дослідження економічного потенціалу регіону, уточнено його місце в структурі інтегрального потенціалу території, розроблено структурно-функціональну

модель економічного потенціалу регіону та обґрунтовано методику його дослідження в умовах обмеженого доступу до статистичної інформації. Важливе наукове значення мають результати аналізу трансформації економічного потенціалу регіонів України, зокрема Харківської області, в умовах війни, а також вперше здійснене групування територіальних громад Харківської області за особливостями використання економічного потенціалу на основі інтегральної оцінки соціально-економічних показників і кластерного аналізу.

Отримані результати можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час розроблення стратегій регіонального розвитку, програм післявоєнного відновлення територій, оцінювання фінансової спроможності громад і визначення пріоритетів використання економічного потенціалу регіонів. Практичне впровадження результатів дослідження підтверджується їх використанням у межах науково-дослідної роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Поствоєнне відновлення регіонів України: суспільно-географічна візія», у діяльності ГО «Науково-дослідний інститут регіонального економічного розвитку», Краснокутської селищної територіальної громади, Відділу освіти Краснокутської селищної ради та Національного природного парку «Слобожанський». Окремі положення дисертації впроваджено в освітній процес кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, із яких – шість статей у фахових виданнях України (категорія Б), 12 публікації у матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій.

7. Дотримання академічної доброчесності. На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що

дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема: міжнародних науково-практичних конференціях «Регіон: стратегія оптимального розвитку» (Харків, 2022, 2023, 2025); міжнародних науково-практичних конференціях студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон: суспільно-географічні аспекти» (Харків, 2023, 2024, 2025, 2026); міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях «Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів» (Луцьк, 2024, 2025); міжнародній науковій конференції «Львівська суспільна географія: виміри, виклики, контексти» (Львів, 2025); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку регіонів» (Рівне, 2026).

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота написана діловою українською мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Маляренка Костянтина Олександровича відповідає спеціальності 106 – Географія з галузі знань 10 – Природничі науки.

11. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту. Здобувачем було представлено основні результати

дисертаційної роботи на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації у формі презентації і наукової дискусії після її завершення. За підсумком обговорення, дисертаційне дослідження було оцінено позитивно. Дисертаційна робота Маляренка Костянтина Олександровича є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Враховуючи рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності 106 – Географія дисертація Маляренка Костянтина Олександровича «Суспільно-географічне дослідження економічного потенціалу регіону» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 – Географія з галузі знань 10 – Природничі науки.

Головуюча

доктор географічних наук, професор,
професор кафедри соціально-економічної географії
і регіоназнавства імені Костянтина Немця
факультету геології, географії, рекреації і туризму
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Людмила НЕМЕЦЬ